

PAKİZE TÜRKÖĞLU Eğitimci

1 897 İstanbul'da doğan Yücel, san-ki kültür ve eğitim için yaratılmıştı. Aile ortamı, eğitim gördüğü darülfünun (üniversite) felsefe bölümü ve Yüksek Öğretmen Okulu, onu dünya kültür ve eğitim adamlığına götüren yolda ilk köşe taşları olmalı. Eğitimde, "öncelikli iyi bir öğretmen olma" ilkesi, meslek- sel birikimlerinin belirleyicisidir.

Fakülteyi bitirir bitirmez atandığı İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda veriyor ilk sınavını. Bir yanda Kurtuluş Savaşı sürerken, öte yandan Ankara'da toplanan Eğitim Kurultayı'na İzmir delegesi olarak katılan 24'ünde bir genç öğretmendir (1921). Daha sonra İstanbul Erkek Lisesi ve Kuleli Askeri Lisesi'nde Türkçe-Edebiyat, Felsefe-Mantık ve Toplum Bilim öğretmenliği yapıyor (1).

Onu 1927'de, Devrimci Milli Eğitimi Bakanı Mustafa Necati'nin genç kurmayları arasında bakanlık müfettişi olarak görüyoruz. Üç yıl sonra Paris'te öğrenci müfettişidir. Dönüşünde kısa süreli Gazi Eğitim Enstitüsü yöneticiliğinin ardından Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne getiriliyor (1932-1935). Bu dönemde milli eğitim adına Atatürk'ün yurt gezilerine katıldığı, onun ehvasını daha yakından tanıyıp yararlandığı, Gazi'nin de bu genç eğitimcinin keskin zekâsının ayrıntısına vardığı anlaşılıyor.

1935'te İzmir Milletvekili olarak Meclis'e giren Yücel, 1938'de Milli Eğitim Bakanlığı'na getirildiğinde Atatürk yoktu ne yazık. "Cumhuriyetin kurucusu, toplumun Atatürk'ü, Türkiye Cumhuriyeti'nin Gazi Mustafa Kemal'in çekmekte olduğu hastalığa yenilmesi ülkeyi yasa boğmuştu (10 Kasım 1938). Halkın acısı doğanın yaprak dökümüne karşılık, bir toplumsal ağıt Anadolu'nun göklerine yükseliyordu" (2).

Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan bu acıya dayanamayıp hastalığı nedeniyle görevinden ayrılınca, yerine meslekten gelen bir eğitimci olan İzmir Milletvekili Yücel ivedi olarak atandı. "1938 sonbaharının Türkiye'ye getirdiği yıkımın ayrıntısında olan gerçek yurtseverler, Atatürk devrimlerinin kaldığı yerden sürdürülmesi için acıyı çalışmaya dönüştürme çabasına giriştiler. O kişilerden biri yeni Milli Eğitim Bakanı Yücel'di" (3).

İyi bir devlet adamı, yetişkin bir eğitimci olan Hasan Âli Yücel'in, "acıyı çalışmaya dönüştürerek" başladığı, kültür ve eğitim işlerini dev adımlarla yürütmesi yedi yıl, yedi ay, yedi gün sürdü. Bu hızlı süreye büyük işler sığdırdı. Ülkenin kültür ve eğitim açısından olan beklentilerini, öncelikli gereksinimlerini doğru saptayıp, Atatürk devrimlerinin kültür ve eğitim politikasını yaratmada ve uygulamada büyük başarı sağladı.

İnönü ona görev verirken, "Köyde eğitim baş-

latıldığı yerden sürmeli" demişti. Böyle bir ilköğretim politikasını yaşama geçirmede Genel Müdür. İ. Hakkı Tonguç'u yetki ve sorumluluklarla donatarak, ast-üst ilişkisini aşip onunla bir ikili oluşturarak, yeni bir eğitim için çıktıkları yolda Tonguç'un olağanüstü yaratıcılığına ve gerçekçi önerilerine önemle yer vererek, Köy Enstitüleri sisteminin kurulmasında devlet adına tüm sorumluluğu yükledi. Amaç yalnızca bir ilköğretim sorunu değil, Türkiye'nin yeni insanını yetiştirme, ülkeyi çağdaş uygarlığa ulaştırma, bayındırlaştırma ve aydınlanma sorunuydu. Eli, kolu, kafası birlikte çalışan, duygu ve düşünceleri aydınlanmış, özgür kuşaklar yetiştirme sorunuydu.

Sadece Köy Enstitüleri ve ilköğretim değil, ortaöğretim, teknik öğretim, yüksek öğretim yapılanmasında da gerekli yeniliği ve örgütlenmeyi sağladı. İzlediği yayın politikasıyla, yeni insanın yetişmesinde yeni yöntemler kullanılması, ulusal ve evrensel kültürün, siyasal kültürün, hümanizmanın, aydınlanmanın, örgün ve yaygın eğitim yoluyla, özgür okuma yoluyla kuşakları etkilemesi için planlı programlı çalışmalara girişildi. Dünya klasiklerinin çevrilmesi, çeşitli ansiklopedi ve sözlükler, dergiler vb. kitaplar, yayınlar; güzel sanatların, müziğin, tiyatronun yaygınlaşması, bilimin, bilginin kullanılabilir olması için çalışmalar hızla sürüyordu. Döneminde bakanlıkça çıkarılan dergiler bile onun bu alandaki çabalarının çarpıcı bir örneğidir: İlköğretim Dergisi (1939), Güzel Sanatlar Dergisi (1939), Tercüme Dergisi (1940), Kültür Bakanlığı Dergisi (1940), Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi (1940), Tarih Belgeleri Dergisi (1941), Kadın ve Ev Dergisi (1943), Köy Enstitüleri Dergisi (1945). (4)

Yücel, bir gönül adamı ya da yüce gönüllü, bir kültür ve eğitim adamı, yerini dolduran bir bakandı. Şiir ve şarkı sever ve yazardı. Genç yaşta edebiyat ve kültür yazılarına, eğitim yazılarına başladığı görülüyor. 1923'te "Milli Mecmua"da çıkan bir yazısı, onun kültür ve eğitim üstüne düşün üretmeye ne kadar erken başladığını gösteriyor (5). Öğrenci müfettişi olarak gittiği Paris'ten, "Fransa'da Teftiş Teşkilatı", "Fransa'da Kültür İşleri" incelemeleriyle dönmüş, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü sırasında 700 sayfalık "Türkiye'de Ortaöğretim" yapıtını hazırlamıştır. Okuttuğu derslerin kitaplarını yazıp, kültür ve eğitim içerikli çok sayıda başka yapıtlar vermiştir.

1945'te Londra'da toplanan bir konferansta 20 devletin Milli Eğitim bakanlarıyla birlikte, Birleşmiş Milletler Eğitim - Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'nun kuruluş sözleşmesini imzaladı. Onun bu gidişini, ünlü karikatürist Cemal Nadir, uçan bir Yücel çizerek, "Türk uçankalesi Londra göklerinde" diye anlamlandırdı

(5). Bu ona ayarışan bir tanımdı.

Ama ülkemizin, en verimli insanların bile kolayca harcama gibi bir alışkanlığı, değerbilmezliği vardır. Bugün, dünyaca beğenilip ödül verilen Yaşar Kemal'i kötüleyip küçümseyen politikacı anlayışı, geçmişin o "hummalı" çalışmalarını yapan, Türk kültür ve eğitimine altın sayfalar açan Yücel'i benzer bir bilisizlik içinde, siyasal nedenlerle kolayca harcamış 1946'da görevden alınmıştır. O günden bugüne, Milli Eğitim Bakanı olarak benzeri bulunmayan Yücel'in en verimli yaşında ve ülke için en gerekli olduğu bir dönemde görevden alınmasının öyküsü uzundur. Bizim kuşak bu aç olayın tanığı oldu. Akl erenler yazdırlar, anlatırlar. Okuyanlar dinleyenler, "Nasil olur?" diye şaşırırlar. Yeni kuşaklar, "Sokrates'e baldıran zehiri verilmesi"ni dinlediğimiz gibi daha da şaşırarak dinleyecekler Yücel'in öyküsünü.

O güçlü insan bu yolda elbet acı çekti. Ama yıkılmadı, yılmadı. Yeniden "acıyı çalışmaya dönüştürerek", görevinden ayrılışından ölünceye kadar durmadan okudu, yazdı, anlattı. Cumhuriyet gazetesinin onun için açtığı "Öğretmen - Öğrenci Köşesi"ne, "eski bir öğretmen" diye yazdı yıllarca (1952-1958).(*) Doğru bildiği aydınlanmayı, akıl yolunu, başını koyduğu hümanizmayı anlattı, gösterdi. Hiçbir görüşünden ödün vermedi. Bugün ülke çoğunluğu o aydınlık yolu anıyor.

Ancak, biz anlamasak da dünya onun değerini anlayıp, Birleşmiş Milletler Eğitim - Bilim ve Kültür Kurumu UNESCO, doğumunun 100. yılı olan 1997'yi, Yücel yılı ilan ederek, "Türk uçankalesini dünya göklerine çıkardı" (6). O artık bir dünya öğretmeni, tüm dünyanın kültür ve eğitim adamıdır.

Bu yıl onun için ülkemizde birçok etkinlikler yapılıyor. Sergiler, toplantılar düzenlenip, yapıtlar veriliyor. Dergiler özel sayılar hazırlıyor. Dahası, Milli Eğitim Bakanlığının 24 Kasım'da okullarda Yücel'i anma toplantıları yapılmasını istediği söyleniyor. Eğer doğruysa, zorla da olsa toplumumuzda birçok şey değişmektedir. Geç de olsa aklımızı başımıza toplayıp, değerlerimizin ayrıntısına varıp sahip çıkmamız olumlu bir gelişmedir.

(1) Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayını, 1997, Hasan Âli Yücel s. 407, Dursun Kut'un yazısı.

(2) P. Türkoğlu: Tonguç ve Enstitüleri, YKY. İst. 1997, S. 133.

(3) İ. Hakkı Tonguç: Canlandırılacak Köy.

(4) Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı: Hasan Âli Yücel, s. 39, M. Başaran'ın yazısı.

(5)(6) Ag: yazı s.65.

(*) Bu yazılar Kültür Bakanı Fikri Sağlar döneminde; "Öğretmen - Öğrenci Köşesi" adıyla ve H. Â. Yücel Külliyyatı'nın 4'üncüsü olarak yayımlanmıştır (1995).

